

POSTANOWIENIE

Dnia 12 lipca 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jolanta Frańczak

w sprawie z odwołania B.R.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w B.

o prawo do emerytury,

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 12 lipca 2017 r.,

na skutek skargi kasacyjnej odwołującego się od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 28 kwietnia 2016 r., sygn. akt III AUa (...),

1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,

2. przyznaje adwokatowi J.A. od Skarbu Państwa - Sądowi Apelacyjnego w (...) kwotę 270 zł (dwieście siedemdziesiąt) powiększoną o stawkę podatku od towarów i usług tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej wnioskodawcy z urzędu w postępowaniu kasacyjnym.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w (...) wyrokiem z dnia 28 kwietnia 2016 r. oddalił apelację wnioskodawcy B.R. od wyroku Sądu Okręgowego w Z. z dnia 29 października 2015 r. oddalającego odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w B. z dnia 3 czerwca 2015 r. odmawiającej wnioskodawcy prawa do wcześniejszej emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach.

W uzasadnieniach sądów *meriti* przyjęto, że wnioskodawca wykazał jedynie 7 lat, 10 miesięcy i 22 dni stażu pracy w szczególnych warunkach. Do tego stażu nie zaliczono okresów od dnia 1 stycznia 1980 r. do dnia 31 sierpnia 1991 r. oraz od dnia 8 września 1994 r. do dnia 30 czerwca 1998 r. (łącznie 15 lat, 5 miesięcy i 23 dni), w których wnioskodawca prowadził pozarolniczą działalność gospodarczą (usługi transportowe) w ramach Zrzeszenia [...], ponieważ podlegał wówczas ubezpieczeniom społecznym z tytułu prowadzonej działalności, a nie z tytułu zatrudnienia pracowniczego. Zatem wnioskodawca nie wykazał wymaganych 15 lat pracy w szczególnych warunkach w rozumieniu § 2 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. nr 8, poz. 43 ze zm., dalej jako rozporządzenie z dnia 7 lutego 1983 r.), a tym samym nie spełniał przesłanek do przyznania mu prawa do emerytury na podstawie art. 184 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (obecnie jednolity tekst: Dz.U. z 2016 r., poz. 887 ze zm.) w związku z § 4 tego rozporządzenia.

Skargę kasacyjną od powyższego wyroku wywiódł wnioskodawca. Zaskarżając wyrok w całości wniósł o jego uchylenie w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w (...) oraz o przyznanie pełnomocnikowi skarżącego wynagrodzenia z tytułu pomocy prawnej udzielonej z urzędu, które nie zostało uiszczone ani w całości, ani w części.

Skarga kasacyjna została oparta na podstawach naruszenia przepisów prawa materialnego oraz przepisów postępowania, a to:

1) art. 32 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych i § 2 rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r. przez ich błędną wykładnię i uznanie, że wykonywanie pracy w szczególnych warunkach na podstawie innej niż umowa o pracę nie stanowi podstawy do nabycia uprawnień emerytalnych na zasadach określonych w tych przepisach, co doprowadziło do nieprawidłowego przyjęcia, iż skarżący, jako osoba wykonująca prace w warunkach szczególnych w ramach osobistej działalności zarobkowej nie spełnia przesłanek do nabycia prawa do wcześniejszej emerytury z tytułu wykonywania pracy w warunkach szczególnych lub szczególnym charakterze, podczas gdy wykładnia ta

nie przystaje do aktualnej sytuacji społeczno-gospodarczej i wprowadza nieuzasadnione różnicowanie sytuacji prawnej osób zatrudnionych w ramach stosunku pracy z osobami wykonującymi tożsame prace na innej podstawie prawnej, co sprzeciwia się zasadom sprawiedliwości społecznej;

2) art. 382 k.p.c. w związku z art. 227 k.p.c. przez wydanie wyroku jedynie w oparciu o materiał dowodowy zgromadzony przez Sąd pierwszej instancji i nieprzeprowadzenie we własnym zakresie żadnego postępowania dowodowego, nieprzesłuchanie świadków wnioskowanych przez skarżącego co do istotnych dla sprawy okoliczności dotyczących faktu, sposobu, wymiaru czasowego oraz warunków pracy wykonywanej przez niego w szczególnych warunkach w ramach osobistej działalności zarobkowej, co doprowadziło do niesłusznego uznania, że skarżący nie spełnia przesłanek do nabycia prawa do emerytury z tytułu wykonywania pracy w warunkach szczególnych lub szczególnym charakterze, podczas gdy świadkowie ci potwierdziliby, iż skarżący wykonywał pracę w ramach działalności gospodarczej w sposób analogiczny, jak osoba wykonująca ją w ramach stosunku pracy.

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący uzasadnił potrzebą wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości wskazując, że Sąd Apelacyjny oparł orzeczenie na dominującym od wielu lat w judykaturze twierdzeniu, że uprawnienie do emerytury uregulowanej w art. 32 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych przysługuje jedynie osobom, które prace w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze wykonują w ramach stosunku pracy, tymczasem twierdzenie to „wydaje się być osadzone w nieaktualnym już porządku polityczno-społecznym, deprecjonującym własność prywatną i wszelkie przejawy przedsiębiorczości, a stawiającym na pierwszym miejscu pracę w ramach stosunku pracy”.

Ponadto skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona co „ogniskuje się wokół zagadnienia naruszenia przepisów prawa procesowego”, tj. art. 382 k.p.c. w związku z art. 227 k.p.c., gdyż Sąd drugiej instancji oparł orzeczenie jedynie na materiale dowodowym zgromadzonym przez Sąd pierwszej instancji, przyjął za własne obarczone wadą niekompletności ustalenia Sądu pierwszej instancji, nie przeprowadzając we własnym zakresie żadnego postępowania dowodowego, mimo

istnienia takiej konieczności, czym pozbawił skarżącego możliwości obrony swoich praw.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Przepis art. 398⁴ § 2 k.p.c. wymaga, aby wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania stanowił odrębny element pisma niezależny od przytoczenia podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia (art. 398⁴ § 1 pkt 2 k.p.c.). Uzasadnienie wniosku natomiast powinno nawiązywać do przesłanek przyjęcia skargi do rozpoznania określonych w art. 398⁹ § 1 k.p.c. Zgodnie z tym przepisem Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli: 1) w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, 2) istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, 3) zachodzi nieważność postępowania lub 4) skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Spełnienie wymagania z art. 398⁴ § 2 k.p.c. powinno zatem przybrać formę wyodrębnionego wyводу prawnego, w którym skarżący wskaże, jakie występujące w sprawie okoliczności pozwalają na uwzględnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania i jednocześnie uzasadni, dlaczego odpowiadają one ustawowemu katalogowi przesłanek.

Wniosek o przyjęcie do rozpoznania skargi kasacyjnej został oparty na przesłankach z art. 398⁹ § 1 pkt 2 i 4 k.p.c., tj. potrzebie wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości oraz z uwagi na oczywistą zasadność skargi.

Oparcie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na przesłance z art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c., tj. na twierdzeniu o istnieniu potrzeby wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów wymaga wykazania, że określony przepis prawa, mimo iż budzi poważne wątpliwości, nie doczekał się wykładni albo niejednolita wykładnia wywołuje wyraźnie wskazane przez skarżącego rozbieżności w orzecznictwie w odniesieniu do identycznych lub podobnych stanów faktycznych, które należy przytoczyć (zob.: postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 13 czerwca 2008 r., III CSK 104/08, LEX nr 424365; z dnia 28 marca 2007 r., II CSK 84/07, LEX nr

315351). Skarżącego obciążał obowiązek przedstawienia odrębnej i pogłębionej argumentacji prawnej wskazującej na zaistnienie powołanej okoliczności uzasadniającej przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, zawierającej szczegółowy opis tego, na czym polegają poważne wątpliwości interpretacyjne (por. postanowienie Sądu Najwyższego: z dnia 8 lipca 2009 r., I CSK 111/09, LEX nr 570112; z dnia 12 grudnia 2008 r., II PK 220/06, LEX nr 950814). Nie można uznać, że w sprawie zachodzi potrzeba wykładni przepisów prawa, jeżeli Sąd Najwyższy zajął już stanowisko w kwestii prawnej prezentowanej przez skarżącego, a nie zachodzą żadne okoliczności uzasadniające zmianę tego poglądu (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 12 grudnia 2008 r., II PK 220/08, LEX nr 523522 oraz z dnia 16 stycznia 2003 r., I PK 230/02, OSNP - wkładka z 2003 r. nr 13, poz. 5).

Podnoszona w ramach wyżej omawianej przesłanki kwestia dotycząca możliwości stosowania art. 32 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych do osób zatrudnionych w reżimie innym niż zatrudnienie pracownicze była już przedmiotem rozważań orzecznictwa i poddana została wykładni w tym zakresie. Zgodnie z art. 32 ust. 1 tej ustawy, emerytura w niższym wieku emerytalnym przysługuje ubezpieczonym urodzonym przed 1 stycznia 1949 r., będącym pracownikami, o których mowa w ust. 2-3, zatrudnionymi w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. Wszystkie jednostki redakcyjne art. 32 ustawy uzależniają uprawnienie do uzyskania emerytury w niższym wieku emerytalnym od statusu prawnego pracownika. Oznacza to, że wynikający z tego przepisu przywilej umożliwiający skorzystanie z uprawnień emerytalnych w niższym wieku emerytalnym ma charakter regulacji szczególnej, przez co nie poddaje się wykładni rozszerzającej przez odniesienie go do innych niż pracownicy kategorii ubezpieczonych, także dlatego, że rozporządzenie z dnia 7 lutego 1983 r. było skierowane wyłącznie do pracowników wykonujących prace w warunkach szczególnych lub w szczególnym charakterze. Ponadto ten akt wykonawczy uzależniał zaliczenie okresów pracy w charakterze pracownika wykonywanej w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze od wykonywania takiej pracy stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy. Pogląd ten jest ugruntowany w orzecznictwie i Sąd

Najwyższy dawał temu wyraz odmawiając możliwości skorzystania z tego szczególnego uprawnienia, jakim jest wcześniejsza emerytura, osobom wykonującym wprawdzie prace w warunkach szczególnych, ale ramach niepracowniczego zatrudnienia na podstawie: umowy agencyjnej (por. wyrok z dnia 12 lutego 2004 r., II UK 246/03, OSNP 2004 nr 20, poz. 358), członkostwa w rolniczej spółdzielni produkcyjnej (np. wyroki z dnia 21 października 2009 r., I UK 115/09, LEX nr 558571; z dnia 8 grudnia 2009 r., I UK 186/09, OSNP 2011 nr 13-14, poz. 189 oraz postanowienie z dnia 20 czerwca 2011 r., I UK 83/11, LEX nr 1646873), umowy o pracę nakładczą (por. wyrok z dnia 25 stycznia 2005 r., I UK 142/04, OSNP 2005 nr 17, poz. 272). W uzasadnieniu wyroku z dnia 8 maja 2008 r., I UK 354/07 (OSNP 2009 nr 17-18, poz. 237), Sąd Najwyższy stwierdził wprost, że prawo do przejścia na emeryturę w wieku niższym niż podstawowy wiek emerytalny z uwagi na zatrudnienie w szczególnych warunkach nie przysługuje ubezpieczonym z tytułu zatrudnienia na innej podstawie niż umowa o pracę, choćby osoby te wykonywały zatrudnienie w szczególnych warunkach. Oznacza to, że praca w trudnych i obciążających dla zdrowia warunkach, która nie była wykonywana w ramach stosunku pracy nie daje uprawnień do wcześniejszej emerytury. Nie ma przy tym podstaw, by tak pojmowaną regułę (wyprowadzaną z przepisów art. 32 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych) uważać za niezgodną z art. 32 Konstytucji RP i jej nie stosować w określonym zakresie. Równe traktowanie ubezpieczonych nie oznacza "jednakowości" stosunków ubezpieczenia społecznego wszystkich ubezpieczonych. Już zatem określony tytuł ubezpieczenia jest jednym z usprawiedliwionych kryteriów dyferencjacji uprawnień ubezpieczonych, akceptowanym zarówno przez doktrynę, jak i przez orzecznictwo. Oznacza to, że zasady nabywania prawa do świadczeń przez ubezpieczonych będących pracownikami mogą być ukształtowane inaczej, a w szczególności mogą być przejściowo korzystniej uregulowane niż ubezpieczonych z innych tytułów. Takie usprawiedliwione kryterium dyferencjacji potwierdził między innymi Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 12 września 2000 r., K 1/00 (OTK 2000 nr 6, poz. 185), wskazując, że jednym z celów reformy systemu ubezpieczenia emerytalnego było stopniowe odchodzenie lub zaostreżenie możliwości korzystania z prawa do wcześniejszych emerytur, które z tej istotnej

przyczyny mogą nadal przejściowo stanowić przywilej wyłącznie ubezpieczonych pracowników dotychczas korzystających z tych świadczeń. W wyroku z dnia 14 czerwca 2004 r., P 17/03 (OTK ZU 2004 nr 6a, poz. 57) Trybunał Konstytucyjny stwierdził brak podstaw do różnicowania uprawnień do emerytury w zależności od rodzaju zakładu pracy (pracodawcy), w którym pracownik jest zatrudniony, nie zakwestionował jednak ograniczenia prawa do wcześniejszej emerytury z uwagi na wykonywanie zatrudnienia tylko w charakterze pracownika. Zróżnicowanie uprawnień (sytuacji prawnej) podmiotów w zależności od tego, czy praca wykonywana jest w ramach stosunku pracy, czy też na podstawie innych stosunków prawnych w obszarze prawa pracy ma charakter elementarny i wiąże się ze szczególnymi cechami stosunku pracy, które jakościowo odróżniają go od innych stosunków prawnych, w tym także i takich, w ramach których świadczona jest praca. Zanegowanie zasadniczej odrębności stosunków pracy wśród różnych stosunków prawnych, w ramach których wykonywana jest praca, w istocie prowadziłoby do przekreślenia odrębności prawa pracy jako osobnej gałęzi prawa. Trybunał Konstytucyjny przyjął, że stosunek pracy i praca świadczona w jego ramach uzasadniają szczególne uregulowanie sytuacji osób (pracowników), które ją świadczą i nie może to stanowić podstawy dla formułowania zarzutu nierównego traktowania podmiotów wykonujących zatrudnienie. Status pracownika (stosunek pracy) stanowi cechę relewantną, która daje podstawę wyodrębnienia określonej grupy osób (właśnie pracowników) i usprawiedliwia inne ich traktowanie w regulacjach prawa pracy aniżeli osób, które statusu takiego nie mają, choć mogą również wykonywać pracę w ramach określonego stosunku prawnego (zatrudnienia). Ten punkt widzenia znajduje również wyraz i jest uzasadniony na gruncie unormowań prawa ubezpieczeń społecznych, które chociaż swoimi unormowaniami - zwłaszcza po reformie ubezpieczeń społecznych dokonanej w 1998 r. - obejmuje nie tylko pracowników jako osoby ubezpieczone, ale w licznych przypadkach właśnie ich i stosunek pracy traktuje w sposób szczególny. Wynikające stąd pewne zróżnicowanie sytuacji prawnej ubezpieczonych trudno w tym stanie rzeczy traktować jako naruszenie konstytucyjnej zasady równego traktowania podmiotów, chyba że na rzecz takiej tezy przemawiają w sposób wyraźny i zdecydowany szczególne racje. W ocenie dopuszczalności wynikającego

z unormowań art. 32 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych zróżnicowania uprawnień ubezpieczonych nie można pominąć tego, że w dużej mierze stanowi ono konsekwencje wcześniej istniejących mocno zaakcentowanych różnic między pracowniczym i pozapracowniczym ubezpieczeniem społecznym, które wyrażały się między innymi i zwłaszcza w szczególnym ukształtowaniu wysokości i zasad opłacania składek na to ubezpieczenie w zależności od tego, czy ubezpieczony wykonywał pracę jako pracownik, czy też jako inna osoba zatrudniona i że ze świadomością tego ustawodawca w przepisach dotyczących wcześniejszej emerytury ukształtował prawo do niej, wiążąc je jedynie z osobami zatrudnionymi w ramach stosunku pracy (pracownikami). W konsekwencji utrwalonego orzecznictwa, w sprawie nie występuje kolejna potrzeba wykładni przepisów prawnych (art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.), jeżeli Sąd Najwyższy wyraził już swój pogląd w konkretnej kwestii, a nie zachodzą żadne okoliczności uzasadniające zmianę tego poglądu (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 23 marca 2011 r., II PK 284/11, LEX nr 1214575; z dnia 9 marca 2011 r., I UK 370/11, LEX nr 1215126 i z dnia 24 lutego 2011 r., II PK 274/11, LEX nr 1215146).

Natomiast skarżący, który powołuje się na przesłankę oczywistego uzasadnienia skargi (art. 398⁴ § 1 w związku z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.), powinien w uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania zawrzeć wywód prawny wskazujący, w czym wyraża się ta „oczywistość” i przedstawić argumenty na poparcie tego twierdzenia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2008 r. II UK 246/07, LEX nr 449007). Powołanie się na przesłankę zawartą w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. zobowiązuje skarżącego do przedstawienia wyводу prawnego, uzasadniającego jego pogląd, że skarga jest oczywiście uzasadniona, przy czym, o ile dla uwzględnienia skargi kasacyjnej wystarczy, że jej podstawa jest usprawiedliwiona, to dla jej przyjęcia do rozpoznania konieczne jest wykazanie kwalifikowanej postaci naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego polegającej na jego oczywistości, widocznej *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 września 2003 r., IV CZ 100/03, LEX nr 82274). Ponadto oczywista zasadność skargi zachodzi wtedy, gdy z jej treści, bez potrzeby głębszej

analizy oraz szczegółowych rozważań, wynika, że doszło do kwalifikowanego naruszenia podstaw kasacyjnego zaskarżenia (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 5 grudnia 2013 r., III SK 19/13, LEX nr 1402642 oraz z dnia 3 grudnia 2014 r., III PK 75/14, LEX nr 1621619), które ewidentnie uzasadniały uwzględnienie skargi (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 5 października 2007 r., III CSK 216/07, LEX nr 560577 oraz z dnia 20 marca 2014 r., I CSK 18/14, LEX nr 1522063). Strona skarżąca jest w tym zakresie zobowiązana do sformułowania w uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania odpowiednich wywodów potwierdzających tę okoliczność, gdyż o tym, że skarga jest oczywiście uzasadniona nie może decydować argumentacja zawarta w uzasadnieniu jej podstaw (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 2 kwietnia 2008 r., II PK 347/07, LEX nr 465860).

W skardze kasacyjnej nie ma uzasadnienia wniosku o przyjęcie jej do rozpoznania w powyższym rozumieniu, ponieważ w jego treści skarżący odwołuje się jedynie pobieżnie do podstaw kasacyjnych, tj. podstawy naruszenia przepisów postępowania (art. 382 k.p.c. w związku z art. 227 k.p.c.), a ponadto brak w nim jakichkolwiek argumentów na poparcie twierdzenia o oczywistej zasadności skargi zwłaszcza, że rozpoznanie skargi kasacyjnej następuje tylko z przyczyn kwalifikowanych, gdyż tylko one decydują o wyniku „przedsądu”. Skarżący swoją „argumentację” w tym zakresie ogranicza do stwierdzenia, że stosownie do powołanych art. 382 k.p.c. w związku z art. 227 k.p.c., „przeprowadzenie własnych ustaleń, a przede wszystkim dopuszczenie dowodów pozwalających na ustalenie istotnych dla rozstrzygnięcia okoliczności jest elementarnym obowiązkiem Sądu. Niedopełnienie tegoż powoduje, iż skarga kasacyjna w sprawie obarczonej taką nieprawidłowością jest uzasadniona w stopniu oczywistym, co ma miejsce w sprawie B.R.”. Takiej lakonicznej wypowiedzi nie można uznać za mającą charakter wyводу prawnego pogłębioną argumentację wykazującą, że w naruszenie wskazanych przez skarżącego przepisów nosi znamiona kwalifikowanego naruszenia, skutkującego oczywistym uzasadnieniem skargi.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

